

Есеј – Бојана Појовић

МИКА АНТИЋ – ПОРТРЕТИ САВРЕМЕНИКА

Песник Мика Антић готово цео радни век провео је као новинар *Дневника*. Писао је репортаже из разних места у Војводини, пратио рад аматерских позоришних трупа, извештавао са музичких манифестација, интервјуисао бројне уметнике... Од момента када је написао први новински текст знао је да је журналистика управо оно чиме жели да се бави у животу.¹

Још као младић почео је да пише у листу *Панчевац*,² да би потпуну стваралачку зрелост отварио у *Дневнику*.³ У овом листу од септембра 1960. до јуна 1961. године, из недеље у недељу, Антић објављује портрете савременика.⁴ Сваки текст написан је јасним језиком, илустрован цитатима из разговора које је водио са ствараоцима, поткрепљен биографским подацима и личним запажањима. С подједнаком пажњом пише о књижевницима, сликарима и

1 „Био је опчињен новинарством и та страст новинарска држаће га до краја живота: тај мирис штампарске боје, настанак новина, трагање за причом, дружење у редакцији даноноћно. [...] Забаталио је студије руског и чешког језика, давно уписане. Писање у новинама га је омађијало.” (Радован Поповић, Антић, њим самим, Београд, 2009, стр. 23)

2 У овом листу уређивао је и дечју страну и објавио чувени стрип у наставцима „Бата из Баната”.

3 Осим као новинар, Антић је радио и као уредник часописа Пионири и Невен.

4 У рубрици „Антологија савременика” објавио је укупно 34 портрета. Сви портрети касније су уврштени у књигу Речник Војводине.

позоришним људима, једном речеју свима онима чији је културни рад тих дана био значајан и битан. У једном од текстова Антић даје и појашњење да иако је портрете писао из недеље у недељу, то никада није схватио као обавезу, већ је тај задатак доживео као свој допринос интимном сведочанству о неоспорним и значајним људима рођеним на војвођанском тлу.

У кроки портрету Мира Алечковић, Антић износи сећања на свој књижевни почетак, када је и он као и други млади песници и писци стискао у рукама прву збирку и веровао да поезија може поправити свет и да су због тога „писали исто онако као што и дишу, као што се гледају у очи и верују једни другима.”⁵ Антић даље у тексту пише да је у тренутку када је сазнао да се Мира зове Мунира – што значи јарка светлост – зажалио што нема златасту оловку да испише редове о једној новосадској девојчици, о београдској ученици и скојевки, о југословенској песникињи и драгом, још увек помало занесеном човеку. И њу и себе сврстава у једну поштену послератну генерацију писаца, који су гимназијски били заљубљени у Револуцију, у своју једину, ратом ометену младост и у цео свет: „Мира је песник послератне генерације, стари друг из исте чете, из времена кад се литература није делила на правце и заверенике, кад су сви желели да имамо хиљаду добрих песника, кад се мање књига штампало, а нико ником није сметао.” Мика Антић у овом тексту износи и мишљење да свако ко ствара жели у ствари нешто да докаже, те је тако Мира Алечковић доказивала себе у свом времену и своје време у себи.

5 Мирослав Антић, *Мира Алечковић*, Дневник, 5. март 1961, стр. 12.

У тексту о Васку Попи Антић износи запажање да никада такав метеор није запарао поетско небо Србије као што су то урадили први стихови овог песника.⁶ Примећује да је он од почетка комплетан и изненађујуће нов песник: „До његова времена говорили су нам да је поезија оно широко, топло и племенито патетично осећање које човек доживи кад се опусти, кад му у глави затутње ритмови и у срцу затитра најплавља романтика. Онда је бануо он и покидао све норме, обичним, помало шифрованим, а у основи до крви једноставним стиховима.” Антић покушава и да га дефинише као човека те као најбољу илустрацију даје Попин одговор на питање које је његово основно осећање света: „Шта да вам кажем? Моје осећање света је, можда, инат. Неки наслеђени, неутољиви, вајкадашњи. Терање ината свему што није у складу са жељом, са чежњом, са сном, са њиховим остваривањем, и тај инат, и то је један од начина да се постигне склад са светом. Песма је, уствари, оличење тог склада, без кога је тешко, без кога је у крајној линији немогуће живети.” О њему као песнику има само речи хвале, па га назива љубавником језика, коме се предаје са гимназијском симпатијом, и од језика улице и народа „меси своје хлебове, сведене на знаке, на звучне гестове”. Примећује да је у поезију ушао као скептик, неповерљиви и подругљиви младић старачког изгледа, али и да је подтекст његове поезије увек била ужасна снага, силовитост и постојаност. Мика Антић открива нам у тексту и да га замишља као диригента који лаганим ходом корача пред бескрајним погребима у такту посмртног марша, јер све што је рекао у ствари

6 Мирослав Антић, *Васко Попа*, Дневник, 23. април 1961, стр. 12.

јесте игра смрти и живота.

У тексту о Попи Антић износи и своје схватање песме као књижевне форме и каже да се живот песме не завршава међу прстима аутора, ни на страницама књиге, већ она траје у нама, лепи на нас разнобојне плакате искуства и поверења, води нас, руши, формира и поново разбија.

Мика Антић пише о још једном равничарском песнику – Николи Дреновцу и признаје да док листа његове књиге нешто му у срцу заигра као сребрнаста жица на тамбури и мора да обрише са чела књишку прашину и да поново разуме љубав и поезију као „јеванђеље по нама, оваквима, са завичајем у грлу”.⁷ Тадашње време карактерише као једно чудно заковитлано столеће у којем се живот пио широким гутљајима, „ужасно заслађеним и ужасно горким, прво из чаше, па из путира, па на крају из шака”. Из читавог његовог књижевног рада Антић ишчитава једну велику, вечиту тежњу да се у нешто верује по сваку цену како би се могло трајати и продужавати.

У тексту о Богдану Чиплићу, Мика Антић износи мишљење и о уметницима: „У уметности – баш као и у животу – човек је сложен од безброј разнобојних коцкица и, хтео он то или не хтео, сличан кули коју је време изградило играјући се, доконо или заинтересовано, ангажовано или оншалантно. А коцкице су разнобојне, и баш у томе и јесте срећа.”⁸ Жели да говори о Чиплићу само као песнику који се помало тромим кораком вратио у завичај како би открио прареч, прајезик равнице, праговор земље и праљубав вој-

7. Мирослав Антић, *Никола Дреновац*, Дневник, 12. март 1961, стр. 12.

8. Мирослав Антић, *Богдан Чиплић*, Дневник, 27. новембар 1960, стр. 13.

вођанског човека. Његов књижевни почетак (збирка *Пољане*) описује као лавиринт тражења, рударења у површинском копу себе, све док није стигао до *Дивљеј јајџа*, тог „чудног и широког замаха, толико свежег, толико новог, толико неочекиваног”. Посебно цени што је у српску поезију унео нове речи, до тада неизговорена расположења, чудне судбине, хронику и историју равничарског света. Антић читаоцима оставља и напомену шта могу очекивати ако отворе неку његову збирку и пожелеле да је прочитају: „Иначе, не тражите у њему дисциплинованог истраживача ни марљивог клесара. Он је сав ерупција. Он је снага која је отворила капије хоризоната и нагрнула гладна далеких пространстава, сва згуснута у тамјански и земљани мирис речи, у чворновати и питки ритам, у жалобну и прозачну боју и музику.”

Мика Антић не заборавља ни барда војвођанске књижевности – Вељка Петровића.⁹ Запажа да његова личност има безброј углова, али да је ипак најважнији онај који говори о његовој огромној стваралачкој енергији, марљивом раду, стотинама и хиљадама исписаних стра-ница. Неколико сажетих реченица најбоље дочаравају велико поштовање које Антић осећа према раду Вељка Петровића: „Писац има реченице као кључеве и њима отвара велика врата наше душе иза којих су генерације предака утиснуле све у будућности написане књиге о земљи и 'Земљи', о помереним савестима и 'Помереним савестима', о 'Препелици у руци' и свим препелицама у руци од нашег детињства до старости.”

9 Мирослав Антић, *Вељко Петровић*, Дневник, 30. октобар 1960, стр. 12.

У тексту о мађарском књижевнику, Нандору Мајору, Мика Антић доноси поделу књижевника на оне који читав свој живот укориче у сопствена дела и на оне који са собом носе бригу целе своје генерације и свог времена.¹⁰ Самог Мајора не сврстава ни у једну групу, већ га посматра као књиженика општенародне културе, који сваку своју реч „одболи”, те због тога није продуктиван писац: „Нашао се у сопственој генерацији. Схватио је да фабула није основни елемент писаног дела. Покушао је да заузме филозофски став према свету и у тим оквирима трага за темама. Интересовао се за општељудске проблеме: пораз, самоћу, забуну... Пише даровито, чисто и без афектације. Не певуши, него саопштава поруке. Делује помало рационално, али то је резултат његовог анатомског поступка.”

Антић у тексту о Младену Лесковцу оцењује свој чланак као кроки написан упрошћено. Говори о Младену Лесковцу као човеку – тихом, достојанственом, рационалном и одмереном, затвореном у себе и своју собу, усамљеном и уморном. Његово дело, с друге стране, светли друкчијом светлошћу. Као књижевник био је вечити ентузијаста, свакодневни луталица од континента до континента, младићки немиран истраживач и човек који је разумео мудрост. Антић осећа да је писање портрета Лесковца огроман и тежак посао, те додаје: „Отуда моја несналажљивост у статистичарском поступку и фактографском методу сликања једног профила. Збуну вас обимност материје, њена фасцинантна комплетност и студиозност... па трепнете, обришете наочари и немоћно дигнете руке на типкама

10 Мирослав Антић, *Нандор Мајор*, Дневник, 28. мај 1961, стр. 11.

писаће машине: цео човек је неизговорив у рубрици једног листа.”¹¹

Текст о песникињи Флорики Штефан истовремено је и Антићев опроштај с младошћу, јер је ова песникиња као и он у исто време почела да пише: „То је биографија нас, провинцијских омладинаца, који смо почели после Другог светског рата у београдској Србији да говоримо стихове и живот”.¹² Осећа да му недостају речи и да му је тешко да напише њен портрет јер, како каже, први пут своди рачуне једног вршњака, а и портрет песника никада не чини његова судбина већ траг његових речи у сећању и свакидашњици.

У тексту о сликару Бошку Петровићу, Мика Антић даје дефиницију критичара и тумача уметничког дела: „Одредити се према некоме – то је одувек значило простудирати туђу поруку као своју сопствену, извагати је на терацијама личних склоности, прихватити или не примити, али свакако избећи транзитне визе и туристичко задржавање у нечијем свету, па уместо свега тога бити неко време тамо настањен, у једној скулптури, на пример, слици, партитури или књизи – у нечијем ставу, пледојају, молитви или митингу.”¹³ Размишља и о томе колико је храбрости потребно како би се уметничко дело јавно показало, јер уметници попут „путујућих каскадера разапињу нити својих унутарњих светова преко улице, од крова до крова, и балансирајући тако, играју своју вртоглаву игру у вечитој опасности да се сурвају у понор свакидашњег асфалта”.

11 Мирослав Антић, *Младен Лесковац*, Дневник, 18. децембар 1960, стр. 1

12 Мирослав Антић, *Флорика Штефан*, Дневник, 16. април 1961, стр. 13.

13 Мирослав Антић, *Бошко Новаковић*, Дневник, 15. јануар 1961, стр. 12.

Мика Антић у својим портретима савременика сваком уметнику приступа на друкчији начин, али увек с истим циљем – он жели да им се потпуно приближи и да их што боље разуме – и као људе и као ствараоце. Тако каже да је чак морао да избрише све претходно научено о графици када се сусрео са делом Ђерђа Б. Сабоа.¹⁴ Његов уметнички свет био је толико необичан, теорије о ритму и естетици померене, а геометрија је изгубила сваки смисао, да му претходно знање и познати осећаји нису били довољни.

У тексту о Јовану Солдатовићу, Антић проговара и о томе да уметност не може и не сме да буде тренутна и помодна те да се заборави скоро чим се и створи: „Јер права уметност није јесења модна ревија, ни дневни лист који живи од сутрашњег старта ротације, ни биографија воденог цвета. Има их који су све схватили као маратон и терају упорно и незадрживо.”¹⁵

Док пише портрет сликара Миливоја Николајевића, Антић говори и о томе да је у свом новинарском језику морао да пронађе речи посебног ткива, речи са укусом траве, воде, земље и тишине, да би се описали сви они његови налети у прошлост.¹⁶ Проблем му је представљало и то што је живот сваког уметника садржајни од двадесетак редова енциклопедије.

У тексту о Милану Коњовићу доноси једну лепу реченицу о уметничкој слици: „Слике су као окна иза којих се никада не смрква.”¹⁷ Управо у сликама Коњовића налази

14 Мирослав Антић, *Ђерђ Б. Сабо*, Дневник, 6. новембар 1960, стр. 12.

15 Мирослав Антић, *Јован Солдатовић*, Дневник, 19. март 1961, стр. 12.

16 Мирослав Антић, *Миливој Николајевић*, Дневник, 12. фебруар 1961, стр.

17 Мирослав Антић, *Милан Коњовић*, Дневник, 23. октобар 1960, стр. 12.

много сунца, риђих хоризоната панонског лета, један мушки свет, чвор где се сучељавају путеви војвођанског срца, темперамента, ширине, замаха и поезије. Слично као и док је писао портрет Младена Лесковца, Антић и овде има проблем како написати кратак новински текст о тако бујном таленту: „Најтежи од свега био ми је ипак покушај да насликам аутентични портрет сликара. Данима сам претуррао по фототеци сећања, по безбројним сусретима, виђењима, сасвим обичним разговорима или дугим ватреним полемикама из којих сам понео његов лик. Питао сам се: да ли је Коњовић она нежност у кругу породице: Сенте; сенка неке засићености за кафанским столом у свим пијаним Тополама његових лутања; присна простосрдачност у разговорима са кочијашима, подрумарима и рибарима са Тисе, или можда онај чудни мир међу зидовима атељеа у Сомбору?“ Овде најбоље можемо видети колико је Антић озбиљно схватао посао новинара и колико је желео да сваки ред који напише о својим савременицима буде прави – како би се истакле све њихове заслуге и успеси.

Антић врло пажљиво бира о коме ће писати јер не жели да некога битног заборави и не ода му признање што је читав свој живот ставио у службу уметности. Тако пише и о Луки Дотлићу, данас заборављеном позоришном критиچارу, режисеру и заменику управника Српског народног позоришта.¹⁸ Јасно каже да ће његов кроки бити написан једним одмереним стилем јер је Дотлић био такав човек, марљив позоришни радник који га је увек одушевљавао својом истрајношћу, савесношћу и поштеним односом

18 Миросла Антић, *Лука Дотлић*, Дневник, 14. мај 1961, стр. 14.

према раду и свету који га окружује. Антић није имун ни на његову скромност и мирноћу којом је обављао битне послове за театар и целокупни културни живот града Новог Сада.

Бавећи се личностима позоришних глумаца и режисера, Антић је у текстовима изнео и своја схватања о театру.¹⁹ Пре свега, наглашава да је театар место у коме ништа не може изненадити, јер позориште није и не може бити дефинитивна норма него је свет који непрекидно досликава себе, трага за својим новим, још непознатим именом, лицем и живописом. Такође, верује да позорница не мења глумца, већ да глумац себи прилагођује позорницу. Дубоко је привржен уметности која се одиграва на позорници и сматра да дан проведен у театру води гледаоца до предела који се нигде другде не могу видети и који одишу потпуним миром и спокојом.

Мирослав Антић на једном месту у „Антологији савременика” каже да му намера није била да портрете напише као књижевне анализе јер није био ни историчар књижевности ни есејиста, већ је желео да донесе новинско-поетске текстове. Није волео беспоговорно и слепо праћење трендова и брисање старих вредности у име неких нових модерних идеја, па због тога не заборавља ни старије књижевнике, глумце и сликаре. Спреман је да похвали и младе уметнике, ако они стварно вреде, али није спреман да их диже у небеса само ако су тренутно актуелни и познати „јер модерно није базар, него савременост, а савременост је, опет, свет који је живео у нашим живим очима”. Ни у једном

19 Антић је дао портрете глумице Љубице Ривас, глумаца Милана Ајваза, Славка Симића и Станоја Душановића, режисера Јована Путника, оперске певачице Мирјане Врчевић и композитора Петра Коњовића.

моменту не жели да сакрије истину да су ово портрети његових уметничких симпатија и да их није писао како би дао објективан портрет²⁰, већ су они врло често и израз његовог искреног пријатељства. На једном месту Антић каже и да портрете није писао како би подсетио читаоце на велики траг који су његови савременици оставили у културном животу Војводине, већ је желео да пише о њиховој интимној страни личности, те је у рубрици „трагао за приватним именом и презименом човека“.

О АУТОРКИ ЕСЕЈА

Бојана Поповић (1976, Доњи Милановац) дипломирала је, магистрирала и докторирала књижевност на Филозофском факултету у Новом Саду. Књижевну критику и есеје објављује у периодици (Свеске, Наш траг, Улазница, Кораци, Градина, Књижевне вертикале, Багдала...). Стални је члан-сарадник Матице српске. Приредила је књигу: Тодор Манојловић. Десимир Благојевић (Десет векова српске књижевности, књ. 133, Матица српска, 2020).

Живи и ради као лектор у Новом Саду.

²⁰ „Најтеже је играти се неке официјелне објективности тамо где почиње област ваших најдубљих и најсубјективнијих симпатија.” (Мирослав Антић, *Миливој Николајевић*, Дневник, 12. фебруар 1961, стр. 12)